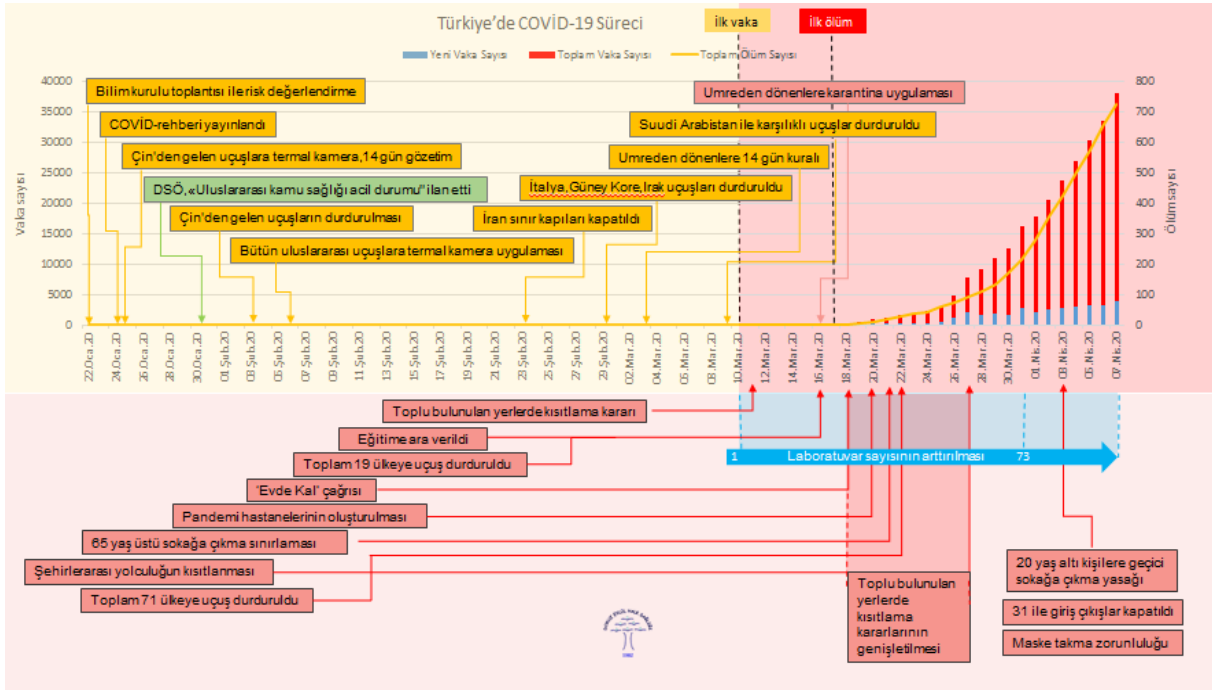

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ COVID-19 BİLİMSSEL DANIŞMA KURULU

COVID-19 SIRASINDA AŞAMALI YENİDEN AÇILMANIN HALK SAĞLIĞI İLKELERİ*

COVID-19 pandemisinde belirli bir aşamaya gelmiş durumdadır. SARS-CoV-2 bulaş zincirini yavaşlatmak için fiziksel mesafeyi korumak adına çok çeşitli önlemler alınmıştır (Şekil 1). Bu önlemlere yönelik açılmanın aşamalı olarak, hem ulusal hem de yerel düzeyde ve halk sağlığı biliminin ilkeleri doğrultusunda planlanması gerekir. Bu belge yeniden açılmanın yol haritasını oluşturmak için bir ön çalışma niteliği taşımaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bilimsel Danışma Kurulu aşamalı yeniden açılma sürecinin her bir aşamasında İstanbul’da ne kadar kişinin sokağa çıkacağını öngören ve ulaşım, işletmeler, rekreasyon alanları, okullar, sağlık kurumları, kültürel ve spor aktiviteleri vb. tüm alanlarla ilgili risk değerlendirmelerini de içeren ayrıntılı öneriler raporları serisinin hazırlıklarına iş bölümü çerçevesinde başlamıştır.

Şekil 1: Pandemi sürecinde Türkiye’de alınan koruma ve kontrol önlemlerinin kronolojik akışı
Kaynak: Halk Sağlığı Uzmanları Derneği, Pandeminin 28. Gün Değerlendirmesi, Erişim Tarihi: 28.04.2020

<https://korona.hasuder.org.tr/pandeminin-28-gun-degerlendirmesi/>

İçindekiler

1. [Giriş](#)
2. [Risk değerlendirmesi nasıl yapılmalıdır?](#)
3. [Yeniden Açılma Sürecinin Aşamaları](#)
4. [Önlemler kaldırılırken İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne düşenler](#)
5. [Sonuç](#)

1. Giriş

COVID-19 Pandemisi sırasında her ülke salgının yayılım durumuna göre çeşitli önlemler almıştır. Ülkemizde de ilk vakanın görüldüğü 11 Mart 2020 tarihinden itibaren vakaların artış hızına göre aşamalı olarak hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çok sayıda önlem alınmıştır (Şekil 1). Toplumsal düzeyde alınan önlemler, uçuşların durdurulması, seyahat kısıtlamaları, okulların kapatılması, karantina uygulamaları, toplantı organizasyonlarının iptali, sokağa çıkma yasaklarının geliştirilmesi gibi düzenlemeleri içermiştir. Düzenlemelerin olumlu ya da olumsuz etkilerinin değerlendirilmesi neticesinde de normal duruma dönüşle ilgili planlamaların de gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çoğalma hızı (R_0) bir enfeksiyon hastalığının topluma yayılma hızını gösterir. Yani hasta bir kişinin etrafındaki kaç kişiyi enfekte edeceğini gösterir. R_0 değerinin 1'in altında olması hastalık yayılımının azaldığını gösterir. Salgın durumu söz konusu değildir. Çoğalma hızı 1'in üzerinde ise hastalık yayılıyordur ve salgın durumu söz konusudur. $1 - 1/R_0$ formülü ile kaç kişinin (yüzde olarak) bağışık hale geldiği takdirde yayılımın durdurulabileceği tahmin edilebilir. COVID-19 için R_0 değeri farklı toplumların özelliklerine göre farklılık göstermekle birlikte 2-3 olarak genel kabul görmüştür. Buna göre toplumun %50'si bu hastalığa karşı bağışık hale geldiğinde toplum bağışıklığının gelişeceği ve hastalık yayılımının durdurulabileceği varsayılabılır. Bu bağışıklık iki türlü gelişebilir. Birincisi hastalığa karşı bir aşı geliştirilip, toplumun en az %50'sinin aşılması, diğeri ise toplum %50'si bu hastalığı geçirmesi durumunda olabilir.

Bugün itibariyle henüz COVID-19'a karşı bir aşı geliştirilmiş değildir. Sağlık Bakanlığının açıkladığı olgu sayılarına göre (26.042020 tarihinde olgu sayısı 110.130, vefat sayısı 2805, iyileşen sayısı 29.140, toplam 142.075) bugün toplumun binde 1,7'si bu hastalığa yakalanmıştır. Bu sayı toplum bağışıklığının çok gerisindedir. Hastalığı tedavi etme yolunda etkisi kanıtlanmış bir ilaç da henüz bulunabilmiş değildir. Hastalığın öldürücülüğü göz önüne alındığında herkesin hastalığı geçirmesiyle sağlanabilecek bir toplum bağışıklığının sonuçları da çok ağır olacaktır.

Bugün elimizdeki tek etkili strateji fiziksel mesafenin korunmasını sağlayan sıkı tedbirlerdir. Bu tedbirlerin çok uzun süre sürdürülebilmesi de mümkün görünmemektedir. Hem ekonomik hem de diğer hastalıklar ve ruhsal açıdan da zorlayıcıdır. Bu nedenle salgının seyrine göre aşamalı olarak önlemlerin kaldırılması değerlendirilmelidir. Önlemlerin sıkılaştırılması veya gevşetilmesi kararları, bilimsel kanıtlara ve gerçek dünya deneyimine dayanmalı ve ekonomik faktörler, güvenlikle ilgili faktörler, insan hakları, gıda güvenliği, kamuoyu duyarlılığı ve önlemlere uyum gibi diğer kritik faktörler de dikkate alınmalıdır.

Fiziksel mesafe kuralı yeni yaşam tarzı olarak benimsenmeli bu davranışı pekiştirecek uygulamalar hayatın her alanına uygulanmalıdır. İnsan davranışlarını değiştirmek için günlük yaşamda fiziksel mesafeyi öğretecek ve hatırlatacak araçlar kullanılmalıdır. Çünkü yeni davranışlar ancak yapılarak öğrenilebilir.

COVID-19 olgularının yeniden canlanmasını (2. dalga) tetiklememek ve nüfusun sağlığını tehlikeye atmamak için, bu önlemlerin nasıl kaldırılacağına planlanmasında dikkatli bir risk değerlendirmesi ve aşamalı bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

2. Risk değerlendirmesi nasıl yapılmalıdır?

Pandeminin nasıl devam edeceğine dair üç olasılık söz konusudur. Bunlar;

1. İnsandan insana bulaşmanın tamamen kesilmesi
2. Büyük veya küçük dalgalar şeklinde tekrarlayan salgın dalgaları
3. Sürekli düşük seviyeli bulaşma

Mevcut kanıtlara dayanarak, en mantıklı senaryo, serpiştirilmiş tekrarlayan salgın dalgaları içeren düşük seviyeli bulaş dönemleridir. Önlemleri uygulamaya koyma, değiştirme veya kaldırma kararı **standart bir metodoloji** ile yapılan risk değerlendirmesine dayanmalıdır.

Ülkemizde COVID-19 yayılımı homojen olmamıştır. Sağlık Bakanlığı'nın yayınladığı haritalardan anlaşıldığı üzere İstanbul başta olmak üzere büyük illerde daha yaygındır. Bu nedenle ulusal risk değerlendirmesi mutlaka il düzeyindeki risk değerlendirmeleriyle birlikte yapılmalıdır.

Risk değerlendirmesi öncelikle aşağıdaki sorulara yanıt vermelidir:

1. Toplumda fiziksel mesafeyi korumaya yönelik önlemleri kaldırmanın olguların yeniden ortaya çıkma riski açısından olası etkisi nedir?
2. Mevcut sağlık sistemi tüm olguları saptayabilir, izole edebilir, tedavisini yapabilir ve olguların temaslılarını saptayıp, izleyebilir durumda mıdır?
3. Mevcut sağlık sistemi olguların yeniden ortaya çıkmasını erkenden saptayabilir mi?
4. Mevcut sağlık sistemi olguların yeniden ortaya çıkması durumunda fazladan hasta yükünü kaldırıp tıbbi bakım sağlayabilir mi?

Yukarıdaki sorulara olumlu yanıt verilmesi durumunda, önlemlerin kaldırılıp kaldırılamayacağı ile ilgili risk değerlendirmesi epidemiyolojik açıdan, tedavi edici sağlık hizmetleri ve halk sağlığı hizmetleri açısından karşılanması gereken kriterler göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

Epidemiyolojik açıdan karşılanması gereken kriterler:

Kesin kriter:

- En az 14 gün boyunca test sayısının artmasına rağmen olgu sayısının azalması veya sabit test sayısına rağmen pozitiflik oranının azalması

Güçlendirici kriterler:

- En az 14 gün boyunca ölümlerin azalması
- Sağlık çalışanı enfeksiyonlarının azalması

Tedavi edici sağlık hizmetlerinin kapasitesi açısından karşılanması gereken kriterler:

1. Daha önceki duruma göre, yoğun bakım ünitelerinde tedavi edilen hasta sayısının iki katına çıkması durumunda bu ünitelerin yeterliliği söz konusuysa (personel kapasitesi dahil kapasite aşımı olmuyorsa)
2. Güvenli bir şekilde çok sayıda semptomatik hastayı testle tarayabilecek yeterli kapasite mevcutsa (personel kapasitesini de içerecek şekilde taramalar için açık alanda çadır düzenekleri olanağı mevcutsa)
3. Olgu sayıları ikiye katlansa bile tüm sağlık personeli için yeterli kişisel koruyucu donanım mevcutsa
4. Olgu sayıları ikiye katlansa bile tüm sağlık bakım talebinde olan hastaların muayenesinde yeterli maske olanağı sağlanabiliyorsa
5. COVID-19 enfeksiyonu nedeniyle olan başvurulardan daha fazla taburculuk söz konusuysa
6. Gerek COVID-19 gerek rutin sağlık hizmetlerinde tele-tıbbi yaygınlaştıracak şekilde temel sağlık hizmetleri arzı sağlanabiliyorsa
7. Sağlık kurumlarında triaj ve diğer tüm alanlarda maruz kalım olasılığını azaltacak politikalar belirlenmiş, yerine getirilmiş veya gözden geçiriliyorsa

Halk sağlığı hizmetleri açısından karşılanması gereken kriterler:

- Temaslı takibi için tüm olgularla görüşülmüş ise
- Olguların en az %90'ında temaslı tespiti gerçekleştirildi ise
- Semptomlu temaslıların tamamının ve semptomu olan kişilerin belirtilerin ortaya çıkmasından itibaren 12 saat içinde test edilebilme olanağı mevcutsa

- İşyerleri ve binaların girişinde veya stratejik alanlarda yeterli el dezenfektanının bulunması sağlanabiliyorsa
- Tüm vatandaşlara kolay ulaşılabilecekleri şekilde maske sağlanabiliyorsa
- Evde uygun koşullarda tedavi edilemeyecek, hastaneye de yatırılmamış COVID-19 pozitifliği olan olgular için tanımlanmış tesisler belirlenmişse (evde riskli grupta olan ev halkı olan veya evi olmayan veya evinde yeterli izolasyonu sağlayabilecek mekanı olmayan kişiler için)

Yukarıdaki kriterlerin yarısından çoğu sağlanabilir durumdaysa fiziksel mesafe önlemleri aşamalı olarak ve risk değerlendirmesi kesintisiz sürdürülerek kaldırılabilir.

3. Yeniden Açılma Sürecinin Aşamaları

Hangi önlemlerin hangi sırada kaldırılacağına karar vermek bir dizi kritere dayandırılmalıdır. Tedbirlerin kaldırılması bir kerede gerçekleştirilmemelidir ve en düşük insidanslı bölgelerden başlayarak ulusal düzeye ilerlenmelidir.

Her bir aşamada şüpheli olguların ve teyit edilmiş olguların izolasyonu ve tedavisi, temaslıların karantinası, el hijyeni ve solunum hijyeni (maske kullanımı) kuralları korunmalıdır. Herhangi bir olumsuz etkiyi tanımlamak için önlemler kontrollü, yavaş ve adım adım kaldırılmalıdır. Her bir açılımın etkisi en erken 2-3 haftalık sürede görülecektir. Bu nedenle her açılımın sonuçlarının 2-3 hafta izlenmesinden sonra bir üst aşamaya geçilmesi gerekir.

Riskli (65 yaş üstü, kronik hastalığı olan vb) nüfusun korunması, bir tedbiri koruma veya kaldırma kararında merkezi olmalıdır. Bazı önlemler (işyeri kapatılması gibi) ilk olarak nüfusun veya bireysel yoğunluğun daha düşük olduğu yerlerde (kentlere karşı kırsal alanlarda, geniş şehirlere karşı küçük/orta şehirlerde, alışveriş mağazalarına karşı küçük mağazalarda) kaldırılmalıdır. Bu gruplar korunurken **Riskli** grup tanımının cezalandırma ya da yasak ile yapılmadığı belirtilmeli, damgalayıcı, değersizleştirici ya da hedef gösteren davranışlardan kaçınılmalıdır. Bu grubun ihtiyaçlarını karşılarken yerel kaynaklar ve ihtiyaç önceliği verilmelidir.

Her sektörün açılımlında ilgili gruplara,(meslek dernekleri, odaları vs) danışılması, iyi iletişim kurulması, toplumun bu vaka artış sayısını önlemek için alınan kararlara dahil edilmesi gerekmektedir. Tekrar açılma aşamasında, toplum desteği ve işletmelerin kurallara uyumu çok önemlidir. Hangi konular göz önüne alınarak, hangi faktörler göz önüne alınarak tekrardan açılmaya gidilmiştir, bu noktalar şeffaf bir şekilde halk ile paylaşılmalıdır. Bilgi şeffaf verilmemesinde; şüphecilik, kaygı, riskli davranışlarda bulunma, yanlış bilginin yayılması, doğru olmayan bilgiye inanma gibi sonuçları doğurur. Bu nedenle açılma kriterleri ve süreç şeffaf olmalıdır.

Önlemlerin kaldırılması için gerekli kriterlerin sağlanması durumunda ilk etapta yapılması gereken düzenlemeler (1. Faz)

Bireyler için;

- Kişisel hijyen kurallarının kesintisiz sürdürülmesini sağlamak gerekir. Bunlar;
 - Sık sık ellerin doğru şekilde ve süreyle yıkanması (mümkün olmadığı durumlarda dezenfeksiyonu)
 - Solunum hijyeninin sağlanması (öksürme ve hapsirme sırasında mendil kullanılması, yoksa giysili kolun dirsek içi ile ağız ve burnun kapatılması)
 - Toplu taşıma, market ve diğer kalabalık yerlerde maske kullanılması
 - Hasta iken dışarı çıkılmaması ve dışarı çıkmak gerektiğinde maske kullanılması
 - Ortamların sık sık havalandırılması
 - Ortamların ve sık dokunulan yerlerin sık temizliği ve dezenfeksiyonun sağlanması
- Riskli grupların evde kalmaya devam etmesinin sağlanması gerekir. Koruma amaçlı olduğu ceza veya hastalık yayma riski ile yapılmadığı özellikle belirtilmelidir.

- Sokağa çıkma yasağına tabii olan 65 yaş üstü ve 20 yaş altına günün belli saatlerinde kısıtlı olmak üzere izin verilebilir. Örneğin, 65 yaş üstü için saat 06.00-08.00, 20 yaş altı için 13.00-15.00 arası. Bu süreçte fiziksel mesafeye dikkat etmek ön koşul olmalıdır. Toplu taşıma araçlarına binilmemesi, kalabalık ortamlara girilmemesi uyarıları titizlikle yapılmalıdır.
- Kamusal alanlarda (örn. Parklar, açık hava rekreasyon alanları, mağazalar) tüm bireyler diğerlerinden en az 1 metre uzak kalacak şekilde fiziksel mesafeyi korumalıdır. Bu mesafeyi gösteren görsel materyaller ve uyarı tabelaları kullanılmalıdır.
- Uygun mesafenin uygulanamayacağı durumlarda 10'dan fazla kişinin olduğu sosyal ortamlardan kaçınılmalıdır.
- Gereksiz seyahatlerden kaçınılması gerekir. Gereklilik kriterlerin belirlenmesi için ortak bir dil oluşturulmalıdır.
- Hastalık prevalansının yüksek olduğu bölgelerden gelenlerin 14 gün süreyle karantina altına alınması gerekir. Bu nedenle Şehirlerin risk haritası ve oranları güncel olarak paylaşılmalıdır.

İşyerleri için;

- İşyerleri risk durumu ve fiziksel mesafe ve diğer önlemleri uygulama olanakları göz önünde bulundurularak kısmi olarak açılabilir.
- Uzaktan çalışmayı yürütebilecek olan iş yerlerinin bir süre daha bu şekilde çalışmaya devam etmesini sağlamak gerekir.
- Mümkünse işe dönüşleri kademeli olarak yürütmek gerekir.
- Toplu taşıma araçlarındaki yoğunluğu azaltmak için mesai saatleri ile ilgili düzenlemeler getirilebilir.
- İş girişlerinde ateş ölçümü uygulamaları yapılabilir.
- 60 yaş üstü ve kronik sağlık sorunu olan çalışanların işe gelmelerindeki kısıtlamanın bu dönemde de sürdürülmesi gerekir.
- Çalışanların katı fiziksel mesafe kurallarını ihlal etmesine neden olabilecek, bir araya getirme ve etkileşime girme veya zorlama olasılığı bulunan ortak alanların kapatılması gerekir.
- Evinde yaşlı ve/veya kronik hastalığı olan riskli bireylerin olduğu çalışanlar için farklı konaklama olanakları düşünülmelidir.
- 10'dan fazla kişiden oluşan toplantıların gerçekleştirilmemesi gerekir.
- Seyahatlerden mümkün olduğunca kaçınmak gerekir.

Spesifik kurum ve işletmeler

- Şu anda kapalı olan okullar ve organize gençlik faaliyetleri (kamp vb.) kapalı kalmaya devam etmelidir.
- Huzurevleri ve hastanelere ziyaret yasağı devam etmelidir. Buralarda çalışan personelin ise hijyen ve fiziksel mesafe ile ilgili katı protokollere uyması sağlanmalıdır.
- Bu fiziksel alan denetlenmeli ve herkesin anlayabileceği şekilde görülmelidir.
- Elektif cerrahiler, sadece ayaktan ve COVID-19 ile ilgili cerrahi protokollere uygun şekilde başlanabilir.
- Açık havada katı fiziksel mesafe ve sanitasyon protokollerine uyabilen spor türlerine (tenis, voleybol, golf vb.) izin verilebilir.
- Fizik mesafe önlemlerini sağlamak koşuluyla 800 metrekareden küçük mağazalar açılabilir. Metrekareye göre içeride bulunması gereken maksimum kişi sayısının belirlenerek, bu dükkanların kapılarına asılmasının sağlanması gerekir. Bu aşamada alışveriş merkezlerinin açılması önerilmemektedir.
- Fiziksel mesafe korunacak şekilde açık havada yeri olan restoran/cafeler açılabilir.
- Bar vb. eğlence yerleri kapalı kalmaya devam etmelidir.

Bu geri dönüşün hastalık oranlarına yansımaları 2-3 haftalık bir sürede olacaktır. Eğer vaka sayısında artış varsa, açılma durdurulmalı ve mevcut durum kontrol altına alınmalıdır. Bu yüzden ilk aşama zorlu bir süreçtir ve kademeli olarak yapılmalıdır.

4-8 hafta sonra vaka sayılarında önemli bir artış gözlenmiyorsa ve yukarıda tanımlanmış kriterler devam ediyorsa yapılabilecek düzenlemeler (2.Faz)

Bireyler için;

- Bir önceki fazdaki önlemler geçerli olacak şekilde seyahat sınırlamaları kaldırılabilir.

İşyerleri için;

- Bir önceki fazdaki önlemler geçerli olacak şekilde seyahat sınırlamaları kaldırılabilir.

Spesifik kurum ve işletmeler

- Okullar ve organize gençlik faaliyetleri (kamp vb.) fiziksel mesafe tedbirlerine uyulacak şekilde açılabilir.
- Geniş toplanma alanları (restoranlar, sinema/tiyatro salonları, spor alanları, ibadet yerleri vb) fiziksel mesafe tedbirleri sağlanacak şekilde açılabilir.
- Elektif cerrahiler hem ayakta hem de yatarak COVID-19 ile ilgili cerrahi protokollere uygun şekilde devam edebilir.
- Spor salonları katı fiziksel uzaklaştırma ve sanitasyon protokollerine uymaları halinde açılabilir.
- Fiziksel mesafe korunacak şekilde diğer restoran/cafeler açılabilir.
- Bar vb. eğlence yerlerinden ayakta durulan yerlerde doluluk oranının azaltılması mümkün ve uygulanabilir olanların açılmasına izin verilebilir.

8-16 hafta sonra vaka sayılarında önemli bir artış gözlenmiyorsa ve yukarıda tanımlanmış kriterler devam ediyorsa yapılabilecek düzenlemeler (3.Faz)

Bireyler için;

- Bir önceki faz için öneriler geçerli olacak şekilde 65 yaş üstü ve 20 yaş altı grubun sokağa çıkma kısıtlaması fiziksel mesafe ve hijyen tedbirlerini sürdürmek koşuluyla kaldırılabilir.

İşyerleri için;

- Eski çalışma koşullarına dönebilir.

Spesifik kurum ve işletmeler

- Huzurevleri ve hastane ziyaretleri yasağı kaldırılabilir. Ancak ziyaretçilerin ve buralarda çalışan personelin hijyen ve fiziksel mesafe ile ilgili katı protokollere tam uyumu sağlanmalıdır.

Aşının bulunduğu veya toplum bağışıklığının sağlandığı son aşama (4. Faz)

Aşının bulunmasıyla dördüncü aşamaya geçilebilir. Serolojik metot ile bağışık olanlar saptanır. Toplumun bağışıklığı belirlenir. Bağışık olanlar riskli grupta da olsa işlerine dönebilir, risk alanlarında görev yapabilir. Koruma tedbirlerine binaen tüm tedbirler kaldırılabilir.

5. Önlemler kaldırılırken İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne düşenler

İstanbul 15,52 milyon nüfusu ve 2921/km² nüfus yoğunluğu ile fiziksel mesafenin korunmasının en güç olduğu kentimizdir. Sağlık Bakanımızın 1 Nisan 2020'de açıkladığı COVID-19 olgu ve ölüm verilerine göre de salgının en yoğun (yaklaşık %60) yaşandığı ilimizdir. Buna göre İstanbul için risk değerlendirmesi çok iyi yapılmalı, her bir aşamada ne kadar kişinin dolaşıma katılacağı öngörülmesi ve fiziksel mesafenin nasıl korunabileceği ile ilgili her bir işletme ve kamusal alan için planlama yapılması gerekir.

İstanbul'da geçişin her aşaması için bir risk değerlendirme skalası hazırlamak gerekir. Her bir aşamada ne kadar kişi dolaşıma çıkacak, hangi kamusal alanda ne kadar kişinin bulunması öngörülüyor, bunların temas yoğunluğu, temas sayısı, önlemlerin riski azaltma potansiyelinin ne olduğu ve hangi önlemlerin alınabileceği ile ilgili bir tablo riski izlemek değerlendirebilmek için belirleyici olacaktır.

Risk Değerlendirmesi Örneği

1. Kriter Temas Yoğunluğu

Yakından uzak mesafeye kadar olan “temas tipi” ile kısıdan uzuna kadar tanımlanan “temas süresi”nin bileşenidir. “Düşük, orta ve yüksek” olarak derecelendirilir. Örneğin bir mağazada birinin yanından geçmek, kısa süreli ve uzak bir temas yoğunluğudur ve düşük risk olarak değerlendirilir.

2. Kriter Temas Sayısı

Ayrıca temas sayısını düşük, orta veya yüksek olarak değerlendiriyoruz. Kişi sayısını ortalama olarak aynı anda ayardaki yaklaşık kişi sayısı olarak tanımlıyoruz. Daha fazla sayıda kişinin daha riskli olduğu varsayılmaktadır. “Düşük, orta ve yüksek” olarak derecelendirilir.

3. Kriter Önlemlerin Riski Azaltma Potansiyeli

Etki azaltma önlemlerinin bu riskleri ne ölçüde azaltabileceğidir. Riski azaltmak için faaliyetlerin ne ölçüde değiştirilebileceğinin nitel bir değerlendirmesidir. “Düşük, orta ve yüksek” olarak derecelendirilir.

4. Kriter Önlemler

Her sektör ya da kurum için alınacak önlemlerin tanımlanmasıdır.

Risk Değerlendirme Tablosu örneği

Kategori	Temas yoğunluğu	Temas sayısı	Risk azaltma potansiyeli	Önlemler
Parklar	Düşük	Düşük	Düşük	Buraya her bir önlemin adı ve açıklamasının linki konulacak
Toplu taşıma araçları	Yüksek	Yüksek	Düşük	
Alışveriş Merkezleri	Düşük	Orta	Orta	

--	--	--	--	--

6. Sonuç

Kuralları gevşetme COVID-19 bulaş riskinin artmasına neden olacaktır. Fiziksel mesafenin korunması ile ilgili önlemler hastalığın yayılmasını yavaşlatmaya yardımcı olacaktır ancak nüfusun büyük çoğunluğunun hala bağışıklığı olmadığı ve Covid-19'a karşı duyarlı olmaya devam ettiği unutulmamalıdır. İnsanları ayrı tutmak için tasarlanan önlemlerin erken kaldırılması, elde ettiğimiz ilerlemeyi hızla rayından çıkarabilir ve enfeksiyonlarda ve ölümlerde ani bir artışa yol açabilir. Bu nedenle kısıtlamaların kaldırılması basamaklı olmalı ve hızlı yapılmamalıdır.

Türkiye'de salgın açıklanan rakamlar üzerinden değerlendirildiğinde plato fazındadır. Eğer yeniden bir yükseliş olmazsa bu şekilde bir süre daha devam edip sonra düşüşe geçecektir. Bu sürede fiziksel mesafeyi korumaya yönelik önlemlerin ve genel hijyene yönelik uygulamaların çok titizlikle devam ettirilmesi önemlidir. Cumhurbaşkanımız Ramazan Bayramı sonrası tedbirlerin illere ve farklı meslek gruplarına göre kademeli olarak kaldırılacağını açıklamıştır. Henüz hangi aşamada hangi tedbirin kaldırılacağı ile ilgili plan kamuoyu ile paylaşılmamıştır.

Geçiş sürecinde en önemli konu toplumla olan iletişimdir. Bu konu özel olarak çalışılmalıdır. Halk önlemlerdeki düzenlemeleri benimseyip, katkıda bulunmalıdır.

- Halk, bu düzenleme adımlarının tedbirlerin sürdürüleceği 'yeni bir normal' olduğunu anlamalıdır.
- Önlemlerin ne zaman ve nasıl kaldırılacağı konusunda kamuoyuna düzenli olarak bilgilendirme yapılmalıdır.
- Gelişen problemler, salgına yanıtın tüm aşamalarında yönetilmelidir.
- Güvenilir kanallar aracılığıyla doğru kişilere (topluluk liderleri, aile hekimleri, sosyal etkili kişiler gibi) doğru zamanda doğru bilgiler verilmelidir.
- Bilgiler, mevcut önlemlerin süresini ve yapılacak düzenlemelerin planını açıklamalıdır.

Önlemler ile ilgili karar alırken, ulusal düzeyde olduğu kadar yerel düzeyde de önlemlerin alınmasının gerekliliği unutulmamalıdır. Aşamaların planlanması ve hayata geçişi sürecinde toplumu temsil eden tüm yapıların mümkün olduğu kadar sürece dahil edilmesi gerekir. Özellikle yerel yönetimlere bu süreçte önemli sorumluluklar düşecektir.

Açılma gerçekleşen kamuya açık iş yerlerinde fiziksel mesafe ve hijyen önlemlerine ne düzeyde uyulduğunun denetimlerinin zabıtalarca yaygın ve düzenli olarak yapılması ve önlemleri uygulamayan işletmelerin cezai işlemlerinin mülki amirlerce uygulanmasının sağlanması çok önemlidir. Bu süreç ancak yerel devlet otoritelerinin yerel yönetimlerle işbirliği ve ortak çalışması ile etkili olabilir.

65 yaş üzeri veya kronik hastalığı olanlar gibi riskli nüfusun 3. Faza kadar evinde kalmaya devam etmesi açılma döneminde ölümlerin önlenmesi açısından çok önemlidir. Evinde kalan riskli grupların uzun bir süre daha desteklenmesi gerekir. Yerel yönetimler 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu kapsamında hemşehrilerinin çeşitli ihtiyaçlarını destekleme kapasitesi oldukça gelişkindir. Bu süreçlerde yerel yönetimlerin kapasiteleri göz ardı edilmemelidir.

Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Direktörü Dr. Hans Kluge'nin söylediği gibi normale dönüş için hızlı bir yol bulunmuyor. Vaka ve ölüm sayıları azalmasının rehavete yol açmaması gerekiyor. Doğru yöntem kısıtlamaların kademeli bir şekilde kaldırılması ve her bir açılımın sonuçlarının yakından takip edilmesidir. Bu süreçte test sayılarını mümkün olduğunca yüksek tutarak hastaların saptanıp izole edilmesi, temaslıların da tespit edilerek karantina da tutularak yayılımın engellenmesidir.

Kaynakça:

1. John Hopkins Bloomberg School of Public Health, Center for Health Security, Public Health Principles for a Phased Reopening During COVID-19: Guidance for Governors, Erişim Tarihi: 25.04.2020, https://www.centerforhealthsecurity.org/our-work/pubs_archive/pubs-pdfs/2020/200417-reopening-guidance-governors.pdf
2. American Enterprise Institute, National Coronavirus Response A Road Map To Reopening, Erişim Tarihi: 24.05.2020, <https://www.aei.org/research-products/report/national-coronavirus-response-a-road-map-to-reopening/>
3. Centers for Disease and Prevention (CDC), Guidelines Opening up America Again, Erişim Tarihi: 24.04.2020, <https://www.whitehouse.gov/openingamerica/>
4. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa (WHO Europe), WHO/Europe publishes considerations for gradual easing of COVID-19 measures, Erişim Tarihi: 26.04.2020, <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/4/whoeurope-publishes-considerations-for-gradual-easing-of-covid-19-measures>
5. Dünya Sağlık Örgütü, Considerations in adjusting public health and social measures in the context of COVID-19, Erişim Tarihi: 23.04.2020, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331773/WHO-2019-nCoV-Adjusting_PH_measures-2020.1-eng.pdf
6. Resolve to Save Lives, When and How to Reopen After COVID-19, Erişim Tarihi: 23.04.2020, <https://preventepidemics.org/coronavirus/insights/>